ÇINARALTI

Sayı : 63

Kuruş 15

MİLLİYET DERGİLERİ

AFTALIK FİKİR VE SANAT MECMUA

BU SAYIDAKİLER:

Halk sanatkârı Naşit ..... Orhan Seyfi Orhon
İçli millet ..... Dr. M. Hakkı Akansel
Hadisler (şiir) ..... Faruk Nafiz Çamlıbel
Harp şiirleri ..... O. S.
Magosa zindanında vatan heyecanı ..... Mithat Cemal
Alp Arslan ..... M. Şakir Ülkütaşır
Bozkır rüyası (şiir) ..... Halim Yağcıoğlu
Çınaraltı (şiir) ..... Hikmet Şinasi Önal
Bursada sanat eserleri ..... R. Yalgın
Dostluk (şiir) ..... Edip Ayel
İkinci Abdülhamit ..... Nebil Buharalı
Bahçada (hikâye) ..... Kadri Gökalp
Seçme sözler ..... **
Göç (millî roman) ..... Yusuf Ziya Ortaç
Seçme, güzel şiirler — Yeni neşriyat

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

Çınar Neşriyatı

Çınar yayınevi, sevgili okuyucularına zengin bir kütüphane hazırlıyor.

Çınar yayınevinin kitapları

Aynı kâğıda, aynı boyda ve pek zarif şekilde basılmaktadır.

Pek yakında lezzetle, istifade ile okuyacaksınız.

DEVA

KAŞELERİ

Baş, Diş, Nezle, Grip, Romatizma

ve bütün ağrıları derhal keser

Sıhhiye Vekâletinin ruhsatını haizdir. İCABINDA GÜNDE 3 KAŞE ALİNABİLİR

K A R

Rasathaneye sorduk:

— ¡Yakında kar yağacakmı?..

— Hayır, dediler...

— Yağmur?.

— Hayır!... Ancak Birinci kânunun yedisinde bütün memlekete bol bol para yağacak!

Millî piyangoyu unutmayınız.

MİLLİYETÇİ DERGİLER

ADEMİ İKTİDAR VE BELGEVŞEKLİĞİNE KARŞI

FORTOBİN

5. VE İ. MUAVENET VEKÂLETİNİN RUHSATINI HAİZDİR

HER ECZANEDE BULUNUR POSTA KUTUSU 228

REÇETE İLE SATILIR

misafir gelince

SODALI LİKÖR

İKRAM EDİNİZ

Sahibi ve Neşriyat Müdürü:
ORHAN SEYFİ ORHON

Basıldığı yer:
İstanbul

Yeni Neşriyat

BİR ACI HİKÂYE

Yazan: Halit Ziya Uşaklıgil
Hilmi kitabevi.

Fiatı: 150 kuruş

Üstat Halit Ziya Uşaklıgil'in bu en yeni eseri onun baba kalbindeki çok derin bir yaranın şerha şerha istıraplarını bize sunuyor. Bu kitabında şefkatli, ihtimamlı bir babadan, mütefekkir büyük bir edibe kadar Halit Ziya Uşaklıgilin bütün cepheleri var. Ve buradan anlıyoruz ki Halit Ziya, şifa bulmaz bir acı ile yaralanmış çok şefkatli bir babadır. Bir kaza ölümü ile kendisinden ayrılan Halil Vedad'ına düşkünlüğünde baba sevgisinin bütün safhalarını görüyoruz. Bazan yaralı baba kalbini unutup kitabı en lezzetli bir hikâyeyi takip eder gibi elimizden bir türlü bırakamıyoruz. Bazan da kitaptaki manzaralar gözümüzün önünden büsbütün siliniyor. İçimize büyük üstadın sıcak göz yaşları doluyor. Çünkü büyük sanat eserleri hemen hemen daima büyük istırapların çocuğudur. (Beatriçe) si ölmeseydi (Dante) bu kadar büyük olabilir miydi? Hâmit, Fatma hanımını, Ekrem, Nejadını, Halit Ziya, Halil Vedadını kaybetmeseydi bu güzel sanat eserlerini verebilecekler miydi? Bir bakıma, arkasında böyle bir âbideler bırakarak ölmek de, mutlu bir şey olsa gerek. Otlar gibi yeşerip çürüyen maddî varlığımızı düşününce bu ölümlerin bir mânası da ölmezliktir. Ancak bunun için kâh bir âşıkın, kâh bir kocanın, kâh bir babanın dünya istıraplarının en büyüğünü çekmesi lâzım geliyor. Halil Vedat mesuttur. Onun hâtırasını, Türk gençliğinin hafızasına Halit Ziya Uşaklıgilin büyük üstat eli ebediyen nakşetti. Bu sanat doğumundaki istırabı düşünülürse acınmıya lâyık olan yalnız babadır. Fakat bunun da teselli bulabilecek bir tarafı var: Üstadımız Halit Ziya Uşaklıgil bir çocuğunu kaybetti. Fakat onun mânevi çocukları olan Türk gençliğinin bu güzel eserile sonsuz saygı ve minnettarlığını ve bağlılığını bir kere daha kazandı.

●

TÜRKE DOĞRU

Yazan: İsmail Hakkı Baltacıoğlu
İstanbul, Kültür Basımevi, 1942

Fiatı: 100 kuruş.

Çok kıymetli mütefekkür İsmail Hakkı Baltacıoğlu (Türke doğru) isimli bu pek orijinal, pek değerli kitap ile millî kütüphanemizi kıymetlendirdi. Eser, baştan başa Türkçülük meseleleri üzerinde duruyor. Eserin bir çok sahifeleri, fikirler, şimdiye kadar temas edilmemiş mevzular olmak bakımından da son derece ehemmiyetlidir. İsmail Hakkı Baltacıoğlu, bu kitabında fikirlerimize, düşünüş tarzlarımıza istikamet veriyor. Çok ters, çok yanlış anladığımız meselelere, en doğru düşünüşü buluyor. Bütün kitap (Türke doğru) ismi altında ifade edilebilir.

Bu kitabı teşkil eden yazılardan bir kaçını vaktile Çınaraltı'na almıştık. İsmail Hakkı Baltacıoğlu, fikrî dolgunluğunu, millî duygularının selâmetile tamamlamış en karışık meseleleri tam bir sıhhat ve vuzuh ile açmasını bilen Türkçü bir mütefekkirdir. Bu kitabı her Türk genci, her Türk münevveri mutlaka, mutlaka okumalıdır. Eserin ihtiva ettiği başlıklardan bir kaçını tekrarlıyalım:

Irk ve Milliyet; Ahlâkta Türke Doğru, Hukukta Türke Doğru, Muaşerette Türke Doğru, Dilde Türke Doğru, Edebiyatta Türke Doğru, Romanda Türke Doğru, Tiyatroda Türke Doğru, Mimaride Türke Doğru, Evde Türke Doğru, Bahçede Türke Doğru, Mobilyada Türke Doğru, Resimde Türke Doğru, Şehircilikte Türke Doğru, Heykelde Türke Doğru, Musikide Türke Doğru, Din ve Milliyet vesaire...

Eğer, üstat, bir lâtifeye müsaade ederse kendisine şunu söylemek isteriz: Bunlara bir de Mecmuacılıkta Türke Doğru ilâve etmek lâzım. Çünkü üstadın bütün bu doğru fikirlerine rağmen neşrettiği (Yeni Adam) da tam bir Türke doğru gidişi bulamıyoruz. Bazan biraz fazlaca sola kaçışlar oluyor. İnsan, istemiyerek şu fıkrayı hatırlıyor:

Hocanın canı helva istiyormuş. Bir gün bakkala gitmiş, ona sormuş:

— Sende irmik var mı?
— Var!
— Şeker var mı?
— Var!
— Yağ var mı?
— Var!
— Kömür var mı?
— Var!

— Öyleyse niçin helva yapıp yemiyorsun? demiş. Biz de, üstada şu telmihi yapmak istiyoruz!.

●

TÜRK VEZNİ

Yazan: İzzet Ulvi Aykurt
İstanbul, Kültür Matbaası, 1942

Fiatı: 50 kuruş.

Değerli Türkçü mebusumuz İzzet Ulvi Aykurt'un (Türk Vezni) ismi vaktile neşrettiği eserin ikinci tabı çıktı. İzzet Ulvi Aykurt, bu kitabı şimdiye kadar kullanılmış Türk vezinlerini tetkik ve misâllerile tespit etmiyor. En eski eserlerden son zamanlara kadar gelen bu tetkik eseri Türk vezninin bir tarihidir. Türk şiiri ile uğraşanlar, Türk vezninin geçirdiği inkişafı öğrenmek bakımından bu eseri mutlaka gözden geçirmelidir.

İzzet Ulvi Aykurtu uzun çalışmalar mahsulü olan bu kıymetli eserden dolayı tebrik eder ve okuyucularımıza bu faydalı kitabı hararetle tavsiye ederiz.

Asrî Kerem

Yazan:
Orhan Seyfi ORHON

Mizahî destan

Fiatı 50 kuruş

Satıldığı yer:
İstanbul Ankara caddesi Gayret Kitabevi

ÇINARALTI

Dilde, fikirde, işde birlik

Sayı: 63 — Cumartesi 6 Birincikânun 1942

İdare Evi : İstanbul, Ankara caddesi, Çınar Yayınevi. No. 47

TÜRKÇÜ FİKİR ve SANAT MECMUASI

Telefon : 22129 — Fiatı: 15 Krs. — Cilt : 3

Halk sanatkârı Naşit !

Yazan : Orhan Seyfi ORHON

Cümhuriyet Halk Partisi, meclis grupu toplantısında Trabzon mebusu şair Halil Nihat Boztepe bir takrir veriyor, bir müddettir hasta yatan halk sanatkârı Naşide yardım edilmesini istiyor.

Maarif Vekili Hasan Âli Yücelin bu takrire cevabı şudur:

— İlk hastalığındanberi Naşide yardım ediliyor. Ve bu yardım esirgenmiyecektir.

Ehemmiyetsiz görünen bu meselenin hoşa giden tarafları var:

Halil Nihat Boztepe klâsik kültürü kuvvetli bir şairdir; güzideler sınıfının şairi. Naşitse tulûatçı dediğimiz bir halk komiği... Eskiden olsaydı bu alâkada hiç bir takdir hissi bulunmazdı. Sadece biraz merhamet sezerdik. Şayet, Maarif Nazırı böyle bir takrire kaşlarını çatmaz da nazik görünmek isterse meseleyi ait olduğu makama havale ederdi: İstanbul Belediyesine veya Darülâcezeye!

Fakat şimdi böyle olmuyor. Vekil, bu duygusunda şairden ilerdedir. Bu halk sanatkârını daha evvel düşündüğünü söylüyor. Eskiden halkla münevverler arasında bu yakınlık, bu anlaşma yoktu. Divan muharrirleri, halk şairlerini tezkerelerine sokmazlardı. İzzet Molla, Keşanda, sazını alıp bir koşma söylemesini rica eden İmam Efendiye şu alaylı cevabı vermiştir:

Biraz betçe çıkmıştı âvazımız,
Stanbulda terkeyledik sâzımız.»

Galiba, Sümbülzadenin de başına böyle bir felâket gelmişti. Halk destanları: Köroğlu'lar Âşık Kerem'ler.. Münevverlerin gözlerinden ırak, taş matbaalarında gizlice basılırdı. Bunlardan bir «Faüst» çıkarmayı düşünen büyük çapta sanatkârlara rasgelmiyoruz. Halk masalları, halk türküleri, halk oyunları, halk musikisi.. Bir kelime ile (Milli kültür) dediğimiz şey değersizdi.

Şimdi, her gün biraz daha bunun kıymetlendiğini, halkla münevverler arasındaki uçurumun dolduğunu, milli duygunun bizi birbirimize yaklaştırdığını ve sımsıkı bir millet haline koyduğunu görüyoruz.

Bence, bu meselenin hoşa giden tarafı işte budur!

Orhan Seyfi ORHON

YENİ ABONE ŞARTLARI (37 den itibaren)
Yıllığı 750, altı aylığı 380, üç aylığı 200 kuruş.
Ecnebi memleketler için:
Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş

Sahip ve Neşriyat Müdürü :
Orhan Seyfi ORHON

İHTAR :
İdarehanemize gönderilen eserler neşredilsin edilmesin sahiplerine iade edilmez.

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

İÇLİ MİLLET

Yazan: Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

Alman filozoflarından **Schlegel** (Şlegel): **(Mertlik, şecaat hayatın şiiridir)** demiş.

Türk ırkının mertliği, şecaatı, özü sözü doğruluğu ise dünyanın malûmudur.

(Biz, gurbet elde, savaş meydanında ölen hâkanımızdan, ayrılıp gitmeyiz. Savaşa devam edip biz de son neferimize kadar öleiim) diye karar veren (1) Türklerin hareketi Nef'înin en yüksek hamaset destanlarından daha yüksektir. Çünkü, fîlen tatbik edilmiş, yaşanmış bir kahramanlık destanıdır.

Harzemli Celâleddinin, düşmana teslim olmaktansa, atile, silâhlarile, kendini suya atması, en nefîs şiir parçalarından daha nefîstir ve üstelik, masa başında yazılmış, sözde kalmış bir şiir değildir.

Sasanyân hânedanının son hükümdarının, mağlûp olunca, o kadar sene boğuştuğu Türklerin mertliğine güvenip onlara sığınması, Türk ırkı için ebedî bir şan ve şereftir. Türklerin, düşkünlere ilişmemesi, Nedimin en nefîs bir şiiri kadar güzeldir (2).

Malazkirtte, Bizans İmparatorunun haysiyet kıran tekliflerini kabul etmekten ise, **ölüme** veya zafere karar veren **bozulmamış Türk kanı taşıyan Alp Arslanın** hareketi, Viktor Hügonun en yüksek hamaset destanından daha üstündür, çünkü, bizzat yaşanmıştır.

Geceleyin, düşman saflarının arasından geçip muhasara altındaki Türk kalesine giden, ve: **(Toğan! Bre Toğan!)** diye haykıran, saf kanlı Türk Padişahının bu hareketi, Tevfik Fikretin en nefîs bir şiirinden daha nefîstir.

Diyorlar ki: (Keşki, Osmanlı Türkleri, yendikleri kavimleri, şimdi bazı millet'lerin yaptığı gibi, yoketselerdi! Şimdi, mütecanis, büyük bir Türkiye devleti olurdu!) Bu fikir, Türklerin civanmertliğini, necabetini, asîlliğini, hayatı anlayış tarzını kavramamış olanların fikridir. Türkler, Çinde, Hindistanda, Kazan ve Kırım taraflarında, şarkî Avrupada, bir kere savaş heyecanı geçti mi, hep şöyle düşündüler: **Bir takım zavallı, âciz milletleri yoketmek, Türklüğün şânına, necabetine yakışmaz. Onlar, ileride kuvvetlenip bizi yoketmeğe kalkışacak olsalar dahi!**

Osmanlı İmparatorluğu idaresinin yabancı milletlere karşı o kadar müsamahalı olmasının ve onları itaat altına aldığı zamandan daha kalabalık ve daha kudretli bırakmasının sır ve hikmeti budur.

Türk ırkı: (Tarihte âdi bir nam bırakarak büyük bir devlet kurmaktansa, küçük bir devlet olup temiz bir isim taşımak yektir) dedi.

Böyle yüksek, böyle insanî bir duygu, ancak, Türk ırkı kadar asîl, içli, hassas bir ırktan beklenebilirdi!

Türk ırkı bir (Şimal) ırkıdır: Şimal ırkları **sükûtî,** içli, heyecanlarını açığa vurmasını sevmeyen ırklardır : Türkler, Japonlar, Almanlar, İngiliz'ler gibi.

Cenup ırkları ise, sathî ve fakat yaygaracı olurlar. Onların zekâları parlaktır, fakat derin değildir. Onların duyguları göz kamaştırır, fakat derin değildir (3). Renan diyor ki: «Keşki, Fransanın, Cenup vilâyetleri olmasaydı!» Keşki, Osmanlı devletinin de, Halebi, Şamı, Selâniği olacağına, bir Erzurumu, bir Karsı, bir Gaziantebi daha olsaydı!

Şair ruhlu millet!

Hakikî şair, mânasız, derin duygusuz yazıları, kafiye bahanesile, alt alta dizen insanlar değildir. Şair, hayatın inceliğini, kâinatın sırrını, ruhunun tâ derinliğinde duyandır. Yazdıkları şeyler kafiyeli olmasa dahi!

Türk ırkı, içli, hassas, hakikaten şair bir ırktır.

Büyük filozof **Renan** der ki: **(Bu dünyada, içli, hassas insanlar (délicats), öteki insanlarca (budala) sanılırlar.)** Hakikaten, bu gibi ince ruhlu insanlar, gördükleri kabalığa, âdiliğe hiç ses çıkarmazlar. Onun için, sathî, yaygaracı, bayağı insanlar tarafından (budala) addolunurlar. İşte, Türk ırkı da, Cenupların sathî ve gürültücü ırkları tarafından kaba ve budala sanıldı.

Japonya hakkında ölmez eser yazan **Lily Abegg,** Jap (Mogol) diyor. Bize de (Mogol yorlar. Varsın desinler. Eğer, tın şiirini kavramış olmak, tarihte yük işler başarmış olmak, Mo ise, biz Mogoluz. Alman filozofu **zerling,** 1913 de şöyle düşündü: hî olan bir millet, Rus devini ye remezdi. Hususile, otuz sene gibi kısa bir zamanda, tepeden t kadar, tamamen yenileşmek için olan devamlı ve sebatlı müthiş kârlığa katlanamazdı).

Karlayl: (Sükût! Ve susan insanlar!.. Bunların her biri, ker lâyetinde, şurada, burada, dağın şarlar. Sükût içinde düşünürler, içinde çalışırlar, ve sabah gaz onlardan bahsetmez. Onlar, bu ğın tuzu, biberi, lezzetidirler. Bu insanları olmıyan, veya pek az bir milletin akıbeti hayırlı değ diyor.

Cesur, içli, hassas, sükûtî, şair, mazide pek büyük işler başa istikbalde de pek büyük işler b mağa namzet bir millet!

Dünyanın en asîl, en kibar rından biri olan Türk ırkı!

Dr. Mustafa Hakkı AKA

---

(1) Cengiz ile Türk reisi Tayang'ın harebesinde.

(2) Leon Cahun'ün: (Asya tarih riş: Türkler ve Mogollar) isimli eseri, sızca, 1894. sayfa: 124.

(3) 28 Ağustos 1942 tarihli ve 17 (Tanrıdağ) mecmuasında: (Türk mahsus bir ruh durumu ve neticeleri) bir yazımda, Türklerin bu sükûtîliği kında, 15, 16, ve 17 nci asırlarda A seyyahların fikirlerini hülâsa etmiştim.

Japonların sükûtîliği hakkında de neral Fertev Demirhanın: (Japonlar kuvveti) isimli kıymetli kitabını, Fra olarak ta, L. Abegg'in - Yamato D isimli eserini, veya F. Sieburg'un: Çiçek) isimli kitabını tavsiye ederim lizlerin sükûtîliği ise darbımesel hali miştir.

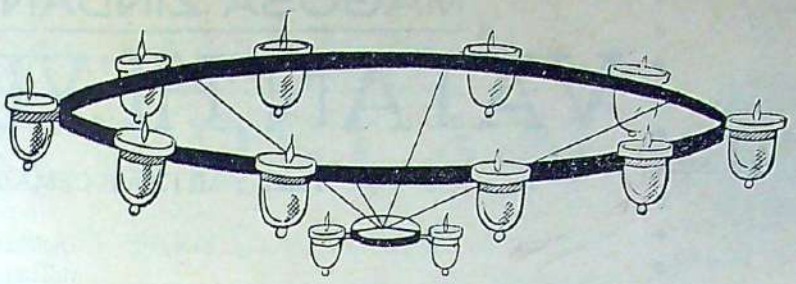

Hadîsler

I

Ne ki mevcut ise âlemde, güzel, doğru, iyi,
Arıyan fikri, bulan ruhu, seven sevgiliyi
Bize bahşetmiş olan Hazreti Rahmana şükür.

O büyük Rabbe şükürler ki ayak bastığımız
Yeri halketti barınsın diyerek varlığımız,
Ve yer üstünde hayalin cereyanınca uzun
Serdi gökkubbeyi seyranı için ruhumuzun.
O büyük Rab ki ışıklar yakıyor göklerde,
Lûtfunun feyzini görsün diye insan yerde.
En büyük nimete hamt, en küçük ihsana şükür...

O, ki dünyada ufuklar boyu nimetlerini,
Hüsnü an, rengi füsun aşku cünun mahşerini
Gayri kâfi görerek sevdiği biz kullarına,
Şimdiden va'dediyor başka bir âlem yarına..
Mâi tesnime şükür, Ravzai Rıdvana şükür.

O, ki sevdasına yandıkça bütün mahlûkat,
Arşı âlâda ezel kasrına çıkmış yedi kat,
Çekiyor hüsnü ilâhisine atlas perde.
En güzel vuslatı tattırmak için mahşerde
Bize gündüz gece zehrettiği hicrana şükür.

O büyük Rab ki dalâlet yolu düşkünlerine
«Ben gazubum!» diye haykırdı derinden derine,
Ve meleklerle kitap indirerek her yandan
Bizi uğraştı halâs etmek için şeytandan.
Sayısız cürme bedel sonsuz inayetlere hamt,
Ve bu hizmetle celil ettiği peygambere hamt,
Gök yüzünden yere indirdiği Kur'ana şükür.

Faruk Nafiz ÇAMLIBEL

Harp şiirleri !

Yazan : O. S.

Bir mecmuada şu satırları okuduk:

« ... Harp şiirleri yazan şairlerden bahseden Ömer Faruk Toprak bize şu isimleri veriyor:

Nazım Hikmet, Cahit Sıtkı, Melih Cevdet Oktay Rifat, Orhan Veli, İ. H. Dinamo, A. Kadir ve Suat Taşer.

Birkaç satır aşağıda:

«San'ati olgun bir hale getirdikleri, mevzularını geniş halk tabakalarının bağrından kopardıkları için sevilen şairler arasında adlarının geçmesini doğru bulduğum şairler şunlardır: Mazhar Lûtfi, Orhan Raşit, Nail V. »

Nazım Hikmet.. İ. H. Dinamo.. Naîl V.. Pekâlâ, devam edelim:

«Son yıllar içinde neşredilen edebiyat mecmualarında bu şairlerin de, Ömer Faruk Toprak'ın bahsettiği temi, harp temini (!) işledikleri görülmüştür.»

Siz, bu harp temini işlemeyi, Çanakkale harbini, İstiklâl harbini destenlaştırmak mânasına anlamayın. Bunun ne olduğunu, pek de açığa vurmak istemiyerek makale şöyle anlatıyor:

« ... Kütlenin ıstırabını duyan ve beşeri mevzuları kuvvetle terennüm etmesini bilen bu şairler pek tabiî olarak harpten bahsetiler...

Bu harp, başka türlü bir harp, büyük gayenin muzaffer olacağı harptir. Bugünden başlamış mı, yoksa, daha haslamamış mı; orası biraz karanlık.

Devam edelim:

« Muzaffer Lûtfi «Zafere dair» inde bize uzak harpleri yakın bir görüş ve sıcak bir duyuşla anlattı. Realist ve nikbin bir hava içinde güzel mısralar söyliyen şair, çocuklarını, kardeşlerini, sevgililerini ve nihayet arkadaşlarını kaybeden halkın ve gelecek nesillerin zafere, insanları birbirine saldırtan tezatları ortadan kaldıracak bir sulh zaferine varılacağına emindir.»

İşte, harp şiirleri ve harp şairleri bunlar!

Mecmuadan bir de örnek alalım:

Kahvaltı

Şairlere göz kırpan pırıl pırıl yıldızların
Hepsi birer numara
Hepsi ayrı âlemmiş.
Neme gerek?
Sen gündüzden haber ver.

Gün doğsun
Kahvaltımız senden olsun
Güneş reçeli.

Cahit Saffet

Harp şiiri temi.. Harp şairi.. Nihayet güneş reçeli... Ziyanı yok, ima tarikile istediklerini yazsınlar Fakat Saffetimizden istifade ederek kıpkızıl güneş reçelini. gül reçeli diye bize yutturmağa kalkmasınlar, karnımız tok!

O. S.

MAGOSA ZİNDANINDA
VATAN HEYECAN

Yazan : MİTHAT CEMAL

Kemalin 3 büyük aşkı vardı: Vatan, asker, edebiyat. Erkânıharp zabiti Manastırlı Rifatın «Çanta» mecmuasındaki bir piyesini, Magosa zindanında aldığı gün, Kemal için millî bir bayram oldu. O gün, kale odasındaki sürgüne 6 misafir geldi: Meçhul bayrama tesadüfün sürüklediği ufak kalabalık... Misafirlerden biri, Kemale, Manastırlı Rifatın bir mektubunu «Çanta» mecmuasile beraber verdi.

Bu mecmua'o sayısında «Ya Gazi, ya Şehit» piyesiydi. Bu okunur okunmaz, hapishanelere yarım yamalak giren ve yalnız evlere alışık olan bayramlardan başka bir bayram başladı. Bu Osmanlı tarihinde ayrı bir bayramdı: Zulmün hükûmet sürdüğü memlekette, bu bayram, evden çok zindana yakışıyordu. Millî bayramdı ve içtimaî bayramdı bu... İki zabitin üç edebî yazısında duran vatan meseleleri önünde Kemalin duyduğu sevincin bayramı. Magosa sürgününün, Avrupadan döndükten sonra, büsbütün kadınsız kalan gönlünde, yukarıda dediğim gibi, yalnız 3 aşk vardı: Vatan, asker, edebiyat. İşte Magosa sürgününün yazılarını okuduğu Rifat ve Bedri askerdiler; işte onların yazıları artık kitabet değildi. Ve işte yazılarının mevzuu vatanın kendinden bile kuvvetliydiler: Vatanın iki ıstırabı.

(Istırap herkesin ve her şeyin kendinden kuvvetlidir.)

Kemalin Manastırlı Rifata mektubundan:

«— Bir sabah vakti idi. Hava yiğitlerin «nârası gibi gürlemekte, güneş ezkiyamızın «fikri gibi parlamakta iken bulunduğum ve «nefsime zindanı felâket ve fakat vicdanıma «arşıâlâi saadet bildiğim mahpese beş altı «ahbap geldiler, mektubunla âsarını da be«raber getirdiler. En evvel «Ya Gazi, ya Şe«hit» i okuduk. İçimizde ağlamadık göz, «çarpınmadık gönül, kızarmadık çehre, tit«remedik vücut kalmadı.»

Fakat Magosa sürgününe ve misafirlerine beş dakikadan fazla bayram yapmak çoktu; ve arkasından elem başladı:

Ayni mektupta ayni fıkranın devamı:

«Ona kanamadık, «Görenek» i de kıraat «ettik; tıpkı arzu ettiğin gibi, evvelâ, gül«dük, sonra ağladık. Yaşa Rifat.

«Ona da kanaat etmedik, Bedrinin «Is«katı Cenin» ini okuduk. Yalnız nümune «gösterdiği hanedanın değil, umum mi «o şeniadan dolayı uğradığı tedenni l «na ağlaştık, faillerine lânetler ettik, a «Bedri.»

Fakat iki asker edib azdı, erkân zabiti Zeki bey niçin yazmıyordu? Ve gosa sürgünü, şimdi, buna mahzundu.

Ayni mektubun ve fıkranın devamı

«Bu üç eserin mütalâasından hâsıl «ğim lezzet üzerine fikrime bir durgu «gönlüme bir inkisar geldi. Ona sel «Zekinin [*] halini düşünmektir. O niç «şey yazmaz? Bu zamanı terakkide öyle «kâvetle malûmatı cemetmek şerefine «olanlar elini uzatmağa cesaret edemey «milletin hamei edebini dilenci d «etmek istiyen esafilin pençei iğtis «bırakmak reva mıdır?»

***

Asıl tuhafı şudur: Kemal Magosa nında bile bir türlü bedbin olmadı; bu dana ilâmsız atılmasına 40 milyon ağız muştu, o, bundan bile fütur getirme «bu milletin hayatından» emin olmak iki zabitin üç yazısından iman kudreti

Ayni mektubun başlangıcı:

«İki gözüm Rifatim,

«Yaşasın yeni Osmanlılar, süphane «dir-ül-kayyum. Bundan on sene «devlet bir ceridei askeriye neşretmek «yip te zabitler içinde kâtipten bozma «üç kişiden başka muharrirlik edel «adam bulamadığı sırada gökten bir «nazil olsa da on sene sonra yirmişer, y «ikişer yaşında zabit, ve hattâ şakirtl «milletin üstat ve belki mucidi edebiyatı «cağını haber verseydi kim inanırdı. Lâ «velâ kuvvete illâ billâh, bu milletin mi «yatından ümit yokmuş, bu halkın mı «biyesi kabil değilmiş? Onu düşün «beyni kurusun, onu söyliyenlerin dili « «sun.»

Etrafını 40 milyon sükûtun sardığı gosa zindanında böyle bir iman hey duymak için Kemale sebep bile çoktu, yetiyordu, iki zabitin üç yazısı kadar vesile.

Mithat C

[*] 1908 Meşrutiyetine kadar Tc müşürü ve Mekâtibi Askeriye Nazırı bey.

TÜRK TARİHİNDEN

ALP ARSLAN

Yazan : M. Şakir ÜLKÜTAŞIR

Büyük (Horasan) Selçuki devleti hükümdarlarından olan Alp Arslan, yalnız Türk tarihinin değil, beşer tarihinin de ender kaydettiği simalardan biridir. Mertlik ve âlicenaplık, adil ve sulhperverlik gibi en yüksek meziyetlerle tebarüz ettiren hayatı asırların terennüm ettiği şanlı bir destandır. Osmanlı hükümdarı Yavuz Selim gibi, saltanatı dokuz yıl süren Alp Arslan'ın zamanı, milli tarihimizin en mühim, en şerefli sahifelerinden birini teşkil eder. Onun hayat ve hareketlerinde Türk hamaset ve âlicenaplığının yüksek örneklerini görmekteyiz.

Alp Arslan 1063/455 de amcası Tuğrul beyin ölümü üzerine Selçük tahtına geçti. Bundan evvel, o zamanlarda devletin en büyük makamı olan, Horasan valiliğinde bulunuyordu. Tuğrul Bey, yeğeninin idare ve askerlik sahalarındaki yüksek kabiliyetini takdir ettiği içindir ki onun ölümünden sonra yerine geçirilmesini vasiyet etmişti. Alp Arslan hükûmete geçince ilk işi, amcası oğlu Kutulmuş'un isyanını bastırmak oldu. Aralarında yapılan bir muharebede Kutulmuş öldü, kardeşi Resultekin ile büyük oğlu Mansur esir düştü. Sultan bunlara af ile muamele etti. Hattâ diğer âsi prenslere bu meyanda Kutulmuş oğlu Mansur ile Süleymana da vazife vermekten çekinmedi.

Alp Arslan 1065/457 de Ceyhun (Amuderya) yı geçerek Buhara ve Harzem taraflarını zaptetti. Bir yıl sonra Şirvan'ı, Gürcistanın birçok yerleri ile Bizansa tâbi olan Ermenistan sahasını kolaylıkla ele geçirdi. Daha sonra da Diyarbekir ve Halep Emirlerini metbuiyetini kabule mecbur etti. 1067/459da Anadoluda fütuhata memur edilen Beyler, Bizans imparatorluğu arazisine yeniden taarruz ettiler. Kumandan (Afşin), Malatya üzerinden yürüyerek Kayseri, Sivası zaptetti.

Bu sırada Bizans tahtında Odoksya bulunuyordu. İmparatoriçe, şarktaki büyük tehlikeyi görünce, Bizans zadegânından Romanos Diogenis adında birini, kocalığa intihap ederek, tahta geçirdi. (1068/460). Diogenis'in ilk zamanlarında da Türkler, Anadoludaki akınlarına devam etmekten geri durmamışlardı. Yeni imparator gittikçe şiddetlenmekte olan bu fütuhatı durdurmağa karar verdi ve nihayet 1071/463 de kat'i harekete geçti. Diogenis, bütün kuvvetlerini toplayarak Anadolunun şarkındaki yerleri istirdat etmek, hattâ Arran ve Azerbaycana girerek buraları da Türklerin elinden almak üzere yola çıktı. Bizans kuvvetleri uçlardaki Beyleri bozup ric'ate mecbur etti. İmparator Kayseri, Sıvas yolile Erzuruma geldi. Buradan Malazgirt'e geçti ve burayı zapt ile muhafızlarını da aman ile teslim olmalarına rağmen idam etti. Bu esnada Alparslan da Suriyeden Diyarbakır yolile Ahlat civarına geldi.

Diogenis, Zeho ovasına geldiği zaman Alp Arslanın daha önce gelerek mezkûr ovaya hâkim tepeleri tutmuş olduğunu gördü. Alp Arslan, kan dökülmemek üzere, imparatora bir hey'et göndererek sulh teklifinde bulundu. Fakat imparator bu teklifi reddetti. Bunun üzerine Alp Arslan, Diogenis ile savaşmak mecburiyetinde kaldı. Sulh teklifinin reddedildiği haberi gelince: Sultan, eski Türk an'anesine göre, aklar giydi, atının kuyruğunu kesti. Yayını, okunu attı; yalnız kılıcını eline aldı, askerlerine döndü, ve:

— İsteyen benimle gelsin, isteyen geri dönsün!. Burada hareketinize mani olacak bir sultan yoktur. Ben de artık sizin gibi bir neferim. Memleket yolunda ölüme koşuyorum. Şehit olursam bu ak elbise kefenimdir dedi.

Alp Arslanın yanında Diogenis'in iki yüz bin kişilik ordusuna karşı azami altmış bine baliğ olan bir suvari kuvveti vardı. İki ordu «Malazgirt» ovasında karşılaştı. Çılgın ve kanlı bir savaş başladı (27 Zilkade 463/26 Ağustos 1071). Alp Arslan ve bütün askerler, kükremiş arslanlar gibi, düşman üzerine yalınkılıç saldırdılar. Bu bir avuç Türk kahramanı, mağrur imparatorun o koskoca ordusunu, bir gün bir gece içinde, buz gibi dağıttı. İmparator, harpte esir düştü. Alp Arslanın huzuruna getirildi. Bu esnada Sultan ile Diogenis arasında şu muhavere olmuştur:

A — Sulhü niye bozdun?

D — Beni azarlama, ne yapacaksan bir an önce onu yap!

A — Sen beni esir etseydin ne yapardın?

D — Sana pek fena muamele ederdim, kamçı altında döve döve öldürürdüm!

A — Şimdi, ben sana ne yapacağım sanırsın?

D — Ya öldüreceksin, veya esir diye şehir şehir teşhir edeceksin. Yahut, ummam ama, fidye ve rehin alarak salıvereceksin!

Halbuki Alp Arslan Diogenise, bir imparatora yakışacak hürmetkârane muamelede bulundu, onu tahtının yanında oturttu, İmparatorun hürriyetini iade etti, ve muhafızlarla onu geri tahtına gönderdi. Kahraman Türk başbuğunun bu âlicenaplığı karşısında hayret ve teessür içinde kalan mağrur imparator, Alp Arslanın yanından ayrılırken

(Devamı 15 nci sahifededir.)

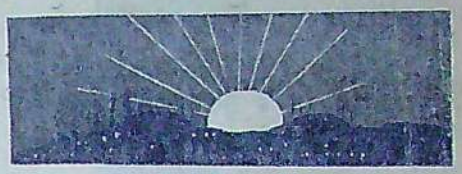

Bozkır rüyası

Masmavi gökte sıcak, rüzgârda, yerde sıcak,
Bozkırım alev alev tutuşup yanmadadır.
Nerde bir çınar dibi, gölgeli bir salıncak,
İçimde ışıl ışıl deniz çalkanmadadır.

Sarı iğne çiçeği ağaçtan dökülen nur.
Kavaklarım teselli insana Dikmenlerde.
Bozkırda mavi kuşlar, mavi gökler bulunur,
Fakat deniz, köpüklü denizlerim nerede?

Limanda demir atmış sallanmada gemiler,
Hürriyet kadar beyaz, lekesiz yelkenleri,
Belki daha yakındır bana kırk haramiler,
Düşümde görüyorum hudutsuz denizleri.

Masmavi gökte sıcak, rüzgârda, yerde sıcak
Bozkırım alev alev tutuşup yanmadadır.
Nerde bir çınar dibi, gölgeli bir salıncak,
İçimde ışıl ışıl deniz çalkanmadadır.

Halim YAĞCIOĞLU

Çınaraltı

— Faruk Nafiz'e —

Çevremde geniş dallı çınarlar,
Ufkum Boğazın karşı seması.
Âşık gibidir karşı Hisarlar,
Dinler yeni bir şarkı sedası.

Öptükçe [illegible] sahili yer
Kuşlar gülüyor bahçe[illegible]
Sessizce geçen vakti [illegible]

Mehtâba kadar
Estikçe çınar, al[illegible]
Bir hâtıradır gönl[illegible]

Hikmet

BURSADA
Sanat eserleri

Yazan: Rıza Yalgın

Bursa müzesinde: Abdest gügümü, kahve takımı, kahve kavurma kabı

Bursa arşivinde Şer'i mahkeme sicilleri tetkik edilirse eskiden Bursada ne kadar çok sanat erbabı olduğu derhal göze çarpar.

Bursa sanat eserlerini meydana getiren bu sanatkârlar içinde en önemli olanı mimarlık, dokumacılık, ipekçilik, havluculuk, futacılık, dabağlık, hattatlık; taşçılık ve güzel sanatların şaheserleri olan mücellitlik ve müzehhiplik, tunç, bakır ve pirinç işçiliği gibi eserlere bütün Türkiye ile birlikte Bursa da ne kadar iftihar etse yeridir.

...tan Mehmet camiinin ...fiskiyedir. Bu fiski...dan Edirnede yaptırı...a gönderildiği rivayet ...lunmaktadır.

Bursanın mimari eserleri arasında Murat Hüdavendigârın medrese ve camii ile Yıldırım Bayezitin hanları, Çelebi Sultan Mehmedin cami ve türbesi her halde Osmanlıların ilk devirlerinde Türk büyüklerinin işgal ettikleri yurtlara karşı duydukları ebedi benimseme, içtimai harakterlerinin sağlâmlığına en güzel örnekleri teşkil etmektedir.

Bursa dokumacılıkta da ön sıradadır. Bursada dokunan altın iplikli kumaşlar, çuhalar, ve ipekli mensucat ile Bursa kadifelerinin bütün dünya ihracatında baş döndürücü varlıklar kurduğunu bilmiyen yoktur [*]

Türkiyenin en eski ipekli kumaşlarını Hint ve İran pazarlarından sonra Avrupaya tanıtan yine Bursa olmuştur. Hele bol sıcak sularile Anadolunun bir su memleketi olan Bursada dokunan futa ve hamam havlularının değerini incelemek başlı başına bir tez işi olduğunu unutmamak lâzımdır.

Bunlardan mâda Bursanın kazazları, mutafları sanat âlemine pek yararlı mallarla Bursadan ta Viyanaya kadar ün vermişlerdir.

Hele Bursanın saraçları ile keçecilerinin ve dabağlarının yaptıkları at ve harp âletleri Ortaçağda Avrupa seferleri arasında yegâne yeniliklerimizin armağanlarını teşkil edecek derecede parlak şöhretler kazanmıştır.

Bunların başında küçücük tahta parçalarile meydana getirilen miyetürlü tavan göbekleri, alçı pencereler, pencere kapakları, dolap ve sedir başlıkları her halde o devirde çok geri olan insanlık âlemine Türkün zekâ ve kabiliyet kudretini anlatmış sanat eserleri arasındadır. Buna o güzelim hattatlık, hakkâklık ve taşçılığı da katarsak Türkün yalnız güzelliğe değil güzelliği yaratma kabi-

Bursa müzesinde bakır fanus. Bu fanus İkinci Murad'ın gece gezintilerinde kullanılmış olduğu rivayet olunmaktadır.

[*] İhracat emtiası bak: 16 ncı asırda Bursa; sahife (42) Kadifeler.

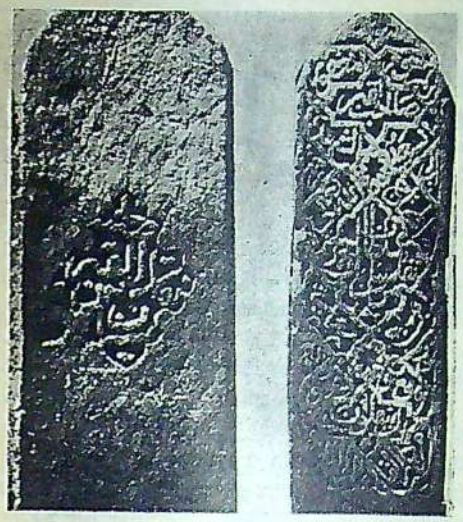

Bu güzel mezar taşı Fatih'in nakkaşı Sinan beyin taşıdır. Ayakucu taşı bulunamadığı için tarihi malûm değildir. Bu mezar taşı Bursa müzesinin 2253 numarasında kayıtlıdır.

liyetine de meftun bir millet olduğu derhal tebarüz eder.

Taş tabakalarını bir kurdelâ, bir dantelâ işler gibi ve hem de Bizanslılardan daha ince bir tarzda sanat eseri haline koymuş olmaları Türk zekâsı için hiç de şaşılacak bir şey değildir.

Altın, gümüş, tunç, pirinç, bakır güğümler, abdest ibrikleri, yemek kapları arasında kahve takımları işlenirken sanatkârlar bu eserleri kıymetli taşlarla da süslemesini unutmazlar ve başlı başına güzel olan o sanata ayrıca bir de pırlanta ilâve ederlerdi. Bugün bu gibi kıymetli ve değeri çok olan eserlerin kaybolmasına sebep devletin altın ve gümüş ile kıymetli taşların kullanılmasını haram edecek fetvalar çıkararak bu gibi madenleri halktan ucuzca satın almış olmalarından neşet ettiği yine Şer'i mahkeme sicillerinde verilmiş fermanlardan anlaşılmaktadır. Eğer Padişahlar para çekme usulünü (dahili istikraz) bu tarzda yapmamış olsalardı, bugün belki hepimizin evinde ata baba yadigârı bir kaç altın ve gümüş avani bulunması güç bir şey olmazdı sanırım.

Bursa sanatkârlarının birer yiğit başı adındaki reisler altında daima cemiyet ve teşkilât içinde yaşamış olmaları yakın zamanlara kadar esnaf kâhyalarının yaşamış olmalarile müspettir.

Beş on sene evveline kadar her esnaf senede bir gün bayram yapar ve şehrin mesire yerlerinden birinde bütün usta, kalfa ve çıraklarına pilâv ve helva döktürerek bu topluğu korur ve bu merasimlerde çıraklara falık, kalfalara ustalık peştemalları kuşatırdı. Hiç bir esnaf böyle bir merasime tâbi olmadan kendi başına kalfa ve çırak olmak salâhiyetini haiz değildi. İşte bu güzel teşkilât şimdi bozulmuş olduğu için söz ayağa düşmüş; usta çırağı, çırak ustayı tanımaz bir hale gelmiştir.

Eskisi gibi bol sanat eserlerine tekrar kavuşmak istersek eski esnaf teşkilâtını yeniden modern bir halde canlandırmak olduğunu bilmeliyiz.

R. YA

Ginaraltı, s. 63, 6 Birinci Kânun 1942, s. 9.

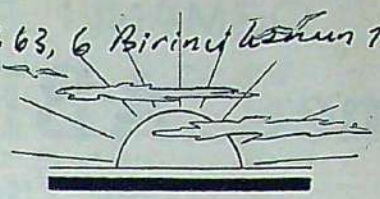

Dostluk

Yazan: Edip AYEL

Avcum uzandı kaldı açık.. yok bir erkek el!
Bir el ki git diyenlere rağmen deseydi: Gel!

Bir el ki yok içinde alay, kahpelik, riyâ
Bir el ki âşınâ size, sadık minel'ezel.

Bir el ki yumruk olmasın en son ifâdesi
Bir el ki iltifâtına hiç istemez bedel.

Candan alâka hâline, keskin bir anlayış
Bir el veriş ki olmasın özsüz ve müptezel.

Bir el ki sanki can verir ölgün yüreklere
Bir arkadaşlık ahdi ki hiç korkma bağla bel.

Bir göz atış ki derdini bir anda kavrasın
Bir ses ki olmuş âleme erlikte bir mesel.

Aylarca beklesen onu, yıllarca özlesen
Anka'ya dostluk ismini ver, sus... Edip Ayel.

Bursada bir evin iç kapısının giriş görünüşü

Bu tahta kapı ve çevresi küçük tahta parçalarile âdeta mine işler gibi işlenmiştir.

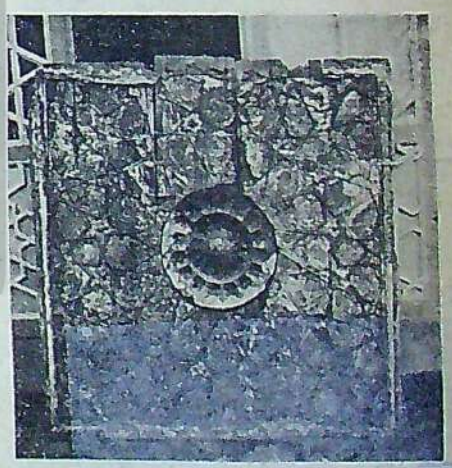

Bursada Camiikebir şark kapısı üz tavan göbeği, bu göbeğin sathı d sidir. Bu deri üzerine minyatü fevkalâde güzeldir. O devird kontrplâk yerine de kull anlaşılıyor

OSMANLI PADİŞAHLARI :

II. nci ABDÜLHAMİT

Yazan : Nebil Buharalı

Tanrıdağ mecmuasının 10 ve 11 numaralı nüshalarında Atsız «Osmanlı Devri Padişahları» diye bir yazı yazdı. Bu yazıya sebep Ali Canip «Türk Edebiyat Tarihi» kitabında Osmanlı Padişahı Abdülmecide da öteki Padişahlar gibi bir gafildi» demiş. Atsız da Osmanlı Padişahlarının hepsi gafil olmayıp içlerinde akıllılar ve himmet sahibi büyük adamlar da olduğunu bu iki makalede anlatıyor; hattâ mutlakıyet devrinin son Padişahı ve tarihte Kızıl Sultan diye ün alan Abdülhamidin, seyyiatile beraber himmetlerini de anlatıyor.

Bu iki zata ait bu bahse karışmak bize düşmez. Lâkin mutlakıyet devrinin sonunu biz yaşadık, o devrin acılarını tattık ve meşum hâtıralarını henüz unutmadık. Bu sebeple o devrin bazı hâtıralarını tazelemek isterim: İlk önce şunu söyliyeyim ki Osmanlı hanedanının ilk on Padişahı himmet sahibi büyük adamlardır, içlerinde Fatih gibi, Yavuz Selim gibi çok büyükleri de vardır. Lâkin sonrakiler arasında bazı iyilerle beraber ara sıra deliler, sarhoşlar, müsrifler de var. Bahusus bu sülâle her göbekte daima ecnebi kızlarla tesalüp ederdi. İlk zamanlarda İslav, Macar, Cerman ve sonraları Gürcü, Çerkes; hattâ daima Çerkes cinsile kanlarını değiştirirlerdi. İkinci Mahmudun annesi, Amerikada bir Fransız müstemlekesi olan Antil adalarından Martinikli bir Fransız kızıydı ki bunun seyahat ettiği gemi, Marsilyaya gelirken Akdenizde Türk korsanlarının baskınına uğramış, bu kız bunların eline geçmiş ve İstanbulda satılırken saraya düşmüştü, kaderin sevkile İkinci Mahmudun validesi olmuş. Abdülmecidin validesi Çerkes; Abdülhamidinki ise bir Ermeni kızı olduğu şayidi. Çünkü şehzadeliğinde annesi olmayıp analığı varmış. Velhasıl öjenik ilminde yani ırkın sıhhat kan ve veraset biliğinde otuz göbek sonra bahusus böyle yabancı kanlarla birleşenlerin büsbütün kanı bozulacağı tecrübe ile anlaşılmıştır. Bunlarda milletile düşüp kalkan Osmancığın kanı kalmamıştı.

Asıl mübahase mevzuuna sebep olan Abdülmecide gelince bu fena bir Padişah değildi. Babası İkinci Mahmut gibi islâhatçı idi. Onunla beraber vaktine şaşaa veren ve Sadrazam Mustafa Reşit Paşa gibi büyük kudretli bir sadrâzamdır. Bu Padişah Türkiyeyi yükseltmek istedi; lâkin Bezmialem Valide Sultanın babası gibi bir Ermeniye kapıldı. Hazinesinden büyük masraflar yapabileceği Beşiktaş sarayı, Beylerbeyinburnunda bina ve tesis edilen fabrikalarda, İngiltereden bir çok makineler ve mühendisler getirtti ise de işi yolile tutmadığı için bu fabrikalar işliyemedi. İrat masrafı tutmadı, harcanan milyonlar heba oldu; yani bu işte pek akıllıca hareket edemedi. Reşit Paşa gibi teceddütperver Avrupai düşünceli bir veziri sıkıştıkça hükûmete getirirdi. İş bitince, mürteci Paşaların iğfaline kapıldığı ve onları tekrar başa getirdiği vâkidir. Mamafih Gülhane fermanını yani bir teceddüt hareketi demek olan bu ıslahatı istiyerek ilân ettiği için takdire şayan bir Padişahtır. Bu ferman teceddüt ve inkılâp tarihimizde bir merhaledir. Oğlu İkinci Abdülhamit zihniyetinde biri olsaydı bu fermanı milletten esirger ve 93 de yani 1878 de olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğunun birinci taksimi hâdisesi o vakit meydana gelirdi. Kırım muharebesinde serdar Ömer Paşanın ve sadrâzam Mustafa Reşit Paşanın dirayetlerile Moskof orduları bidayeten Tunada mağlûp edildi. Gerek bununla ve gerek ıslahat fermanile Avrupa efkârı lehimize çevrildi ve hattâ ittifaklarını temin ettik. Paris kongresinde ise hükûmetin şanı yükseldi. Abdülazizin eline de işte böyle şanlı bir hükûmet geçmişti.

Abdülaziz filhakika ordu ve donanmaya çok para harcetti. Bunların yükselmesine ve yeni silâhlarla teçhizine alâkadar olurdu. Kasımpaşadaki tersaneyi ihya etti. Orada çok sağlam zırhlı gemiler yapılmıştı. Harbiye ve bahriye mektepleri imtihanlarında bulunur, çalışkan talebeye bizzat kendi altın saatini vererek mükâfatlandırdığı olurdu. Lâkin çok zararlı şeylerin tohumu bu Padişah zamanında atıldı ve hükûmet içinde hükûmet esasları tevsi edildi. Meselâ Mısır valisinin imtiyazları ve valiliğin evlâttan evlâda geçmesi gibi hidivlik tesisi, kezalik müstakil bir Bulgar eksarhlığı tesisi ve bütün patrikhanelerde ekalliyet millet meclisleri tesis eden fermanlar hep bu Padişahın zamanındadır. Kendisini ekseriya Âli ve Fuat Paşalar gibi devlet adamları idare ederdi. Bunların vefatından sonra işler çığırından büsbütün çıktı. Mahmut Nedim Paşa gibi bir millet hainini tutar da Mithat Paşa gibi bir millet fedaisini atardı. Celâlli yani zirzop, müstebit ve çok müsrifti. Yaptığı büyük istikrazlar ve lüzumsuz sarfiyat ile millet hazinesini iflâsa düşürdü. Sporculuğuna gelince kendisi yaman bir pehlivandı ve zamanında pehlivanlık çok ileride idi. Lâkin bundan başka da Saraybahçesinde horozları bile döğüştürür ve galip gelen horozun göğsüne Osmanlı nişanı taktırırdı!..

Beşinci Murada gelince: Abdülazizin âni olarak hal'i, kendi cülûsunun top sesleri ve inkılâp vakalarile birdenbire sarsılan sinirleri, Çerkes Hasan vakasında öldürülen Nazırlarının fecaati ile altüst olup çıldırdı. Kendisinin biraz işret ile melûf ve çelebi mizaç bir zat olduğunu ve bundan dolayı bu sarsıntılara tahammül edemediğini söylerler.

İkinci Abdülhamide gelince: Daha çocukluğunda inzivacı, küskün tabiatlı, hattâ kardeşlerinden bile uzak duran bir melânkolikmiş ve kardeşleri kendisine Pinti Hamdi derlermiş. Mamafih büyüdüğü vakit açık gezer tozar bir şehzade olmuştu. Ciddi ve vakur görünürdü. Bununla beraber bir akıl gibiydi. İcabında kırk dereden su getirecek türlü dil dökmesini bilirdi. Netekim Murahal' ettirip kendisi tahta çıkmak için Mithat Paşaya da böyle yaptı ve bazı arkadaşlarını kanaati hilâfına Mithat Paşa buna karşı. Çünkü Hamit Kanunu Esasiyi kabul edeceğine, Millet Meclisini açtıracağına velhâsıl bir meşruti Padişah olacağına dair temin üzerine teminat verdiği gibi bunun için Mithat Paşaya kendi yazısile bir taahhütname bile vermişti. Mithat Paşa buna kandı. Kendisini makama geçirdi. Muradı hal'etti.

Abdülhamit çok zeki olmasına rağmen hafeperest ve dâimerak müptelâsı yani melânkolik bir zattı. Şehzadeliğinde bir fıçıngene karısı falına bakmış, kendisinin tahta çıkacağını, otuz sene padişahlıktan sonra tahttan indirileceğini söylemiş. Falcının sözü yani hal' işi onda bir fikri sabit olmuştu. Bütün Nazırlarından, Vükelâsından hattâ bütün milletten bunun için şüphe ederdi. Buna mahal bırakmamak için en koyu ve en kötü bir istibdat ve merkeziyetçilik usulü saptı. Lâkin yine vehimden kurtulamadı. Onun içindir ki Türk milletine düşman kesildi ve bütün muhafızlarını Arnavutlardan ve Araplardan seçti. Bu muhafız askerlere ve taburlara çok imtiyazlar ve ihsanlar bahşetti. Bir Arnavut silâhşor bir Türkü dürse bir şey yapmak kimsenin haddi değildi.

Bir perşembe akşamı evlerine izinli çıkan Harbiye mektebi talebeleri tramvayda bir silâhşora biraz yer vermesini söyleyince bu adam buna fena mukabele eder, talebe de bunu itiverdikleri için hemen kasatura çekip bir talebeyi yaralar. Galeyana gelen talebe bu askeri linç ediyorlardı. Tekme tokat ile bayılarak güç hal ile talebenin elinden kurtarıldı. Bu vaka Yıldız sarayına aksettiği vakit, Abdülhamit Harbiye mektebi talebesi isyan etti diye kaç gencin canına yaktı. Bu can yakmak felâketine Bahriye, Tıbbiye, Mülkiye, Hukuk mektepleri ve rüşşafaka hep uğrarlardı. Lâkin en başlısı Tıbbiye mektebi idi. Çünkü bu mektebin verdiği zayiat daha çoktur. Bu mekteplerden kaldırılan veya evleri basılan gen

Taşkışlaya veya Beşiktaş karakoluna kaldırılır; orada dayak, domuztopu veya tırnak sökmek vesair işkenceler ile bunlara yaptıkları hürriyet veya milliyet ve hamiyet meseleleri itiraf ettirilirdi. Sonra her biri bir tarafa ve ekseriya Trablusgarba ve Fizana sürgün ettirilirdi. Bu hamiyetli gençlerden —ki bugün yaşlı başlı zatlardır — çoğu hayattadırlar. Mülkiye mektebinde bir hastane memuru ihtiyar bir Aptullah Efendi vardı. Böyle bir grupun nasıl geceleyin mektepte basılıp sabaha kadar hastanede nasıl hapsedildiğini, sonra Beşiktaş karakoluna ve Yıldıza nakledilip nefyedildiklerini hasta olduğumuz vakit bize de anlatırdı. Eski Osmanlı mebuslarından Dersimli Lûtfi Fikri ve sabık Şark vilâyetleri umumi müfettişi Tahsin Özer bunlar arasında idi. Bu gençlerin bazan yamanları, fedaileri çıkardı. Böyleleri de Marmarada ayaklarına gülle bağlanarak denize atılırdı. Bu inkâr edilemez bir hakikattir.

Bu zulüm Tahtasakal Çerkez Mehmet Paşanın nezaretile yapılırdı. Her ne kadar Atsız buna iftiradır, diyorsa da 31 Mart vakasından sonra Abdülhamit devrini tasfiye eden askerî divanıharp kararları ve muhakeme dosyaları hâlâ meydandadır. Abdülhamidin en sadık adamları tarafından yapılan bu zulümleri bu Padişah menetmediğinden dolayı kendisinin de mücrim olduğuna dair olan karar dahi bu dosyalardadır, ki hep bu vesikalar tarihin elindedir demektir. Bu 31 Mart vakasında isyana iştirâk eden bahriye neferleri Âsarı Tevfik zırhlısının süvarisi Ali Kabuliyi Yıldız sarayına yaka, paça sürükleyip götürdüler. Saray önünde yapılan nümayişte Abdülhamit balkondan gözüktü; âsi askerler, kumandanlarının gemiyi Beşiktaş kıyısına sevkettirdiğini arzettikleri vakit isteseydi Ali Kabuliyi saraya aldırıp ölümden kurtarırdı. Lâkin âsi askerin kavli mücerredine uydu ve elile defedin, gibi geri geri işaret ederek içeri girdi. Asker de Abdülhamidin gözü önünde Ali Kabuliyi parça parça etti, sonra da Divanıharp, bunu yapan cahil askerleri diğer âsiler gibi sürü sürü idam ettirdi ki bu facialara sebep Padişahtır. Filhakika Abdülhamidin etrafını bazı cahil, müteassıp ve hamiyetsiz adamlar ve bazı çanak yalayıcı dalkavuklar almıştı. Bu böyle olmakla beraber Padişah hayırhah ve iyi olsaydı, kötüler kötülüklerini meydana koymazlardı veya bunları Padişah etrafından atardı.

Unutmıyalım ki atalarımız « Balık baştan kokar» dediler. Peygamberimiz de : «Ennasü âlâ sülûki mülûkihim» yani halk kendilerine buyruk olanların izinde gider, diye bize bir ders vermiştir. Bununla beraber yüksek hükûmet işlerine ciddi ve namuslu adamları memur ederdi. Meselâ Başvekil Ahmet Vefik Paşa, sadrâzam Kâmil ve bir derece Küçük Said Paşa, Halil Rifat Paşa, Adliye Nazırı Abdürrahman Paşa, Maarif Nazırı Zühtü Paşa, Hariciye Nazırı Tevfik Paşa, Evkaf Nazırı Galip Paşa, Nafia Nazırı Zihni Paşa, Teçhizatı Askeriye Nazırı Köse Raif Paşa, Rüsumat Nazırı Hasan Fehmi Paşa, Eski Maarif Nazırı Münif Paşa, eski Berlin Sefiri Sadullah Paşa, Serasker Rıza Paşa, Tophane Nazırı Zeki Paşa, Almanyada İmalâtı Harbiyeye memur Mahmut Şevket Paşa, Masarifi Askeriye Nazırı müşir Sadettin Paşa ve adlarını hatırlıyamadığımız bazı zevat bunlar arasında idi ki memlekete hayli hizmet etmişlerdir.

Cumhuriyet devrinde yaşıyan gençlerimiz ve Atsız bugün böyle zulümlere inanmak istemeseler bile biz bu vakaları o zulüm günlerinde gördük ve görür gibi işittik. Şunu da söyliyelim ki Abdülhamit kendine müthiş ve caniyane bir suikast yapan Ermeni komitecilerini, mahkemenin hükmüne ve hâdis olan suikastte bir çok mazlûm kanı akmasına rağmen bu suikastçileri idam ettirmedi. Böyle âlicenaplıkları da yok değildir ve hayrü hasanatı, iyilikleri çoktur. Teceddütçü ve Mithat Paşa yârarındandır, diye babamı İstanbuldan sürgün ettiği halde babam öldükten sonra ailemize İstanbula gelmek için hemen 200 altın lira yol harçlığı verdirdi ki zamanımızın parasile belki 4000 lira eder. Dediğimiz gibi kendisi hürriyet, vatan ve millet meselelerine tahammül edemez ve bunları hoş görmezdi. Mithat Paşa gibi büyük ve himmetli bir sadrâzam bile hürriyetçi ve meşrutiyetçi olduğu için böyle zulüm ve işkenceden yakasını kurtaramadı. Âkıbet mahpus bulunduğu Taif zindanında yağlı kayışla boğduruldu ve kayışı çeken neferler sonra Abdülhamidin ihsanile Liva Paşası oldular.

Mithat paşa tedbirli, dirayetli ve müteşebbis bir zattı. Bulunduğu her mevkide muvaffak olmuş bir mücessemi hamiyet idi, Bir kusuru varsa hatıra ve gönüle bakmayıp doğruluktan ayrılmaz ve maksada varmak için tekâpuya ve hilei şeriyeye tenezzül etmezdi. Kendisinin vücuduna en ziyade lüzum olduğu ve memleketine tamam en büyük hizmeti edeceği buhranlı bir zamanda Abdülhamit bunu memleket haricine koğdu ve çok fena şerait altında Moskof muharebesini açtı, muharebeyi bahane ederek Millet Meclisini kapattı. Başkumandan Serdar Abdülkerim Paşa idi. Moskofu Tunada tutmak bir taraftan da içeri dalacak olursa hududumuz içinde tepelemek plânımızdı. Lâkin ciddi bir zamanda, Moskoflu Tunayı geçti ve ona yol verdi, diye Serdarı azledip kumandayı eline aldı. Askerî işleri altüst etti. Pilevne düştükten sonra orduya Edirneye ricat emrini verdi. İşi paniğe çevirdi. Şimdi Bulgaristan dediğimiz yerlerde oturan halkın o vakit yüzde 70 i Türktü, ancak yüz de 30 u Bulgardı. Moskof askerinin arkasında teşekkül eden yerli çetelerin halka yaptıkları zulümden halk yerini yurdunu bırakıp ve askerin arkasından yollara dökülüp muhacir oldu. Kışın şiddetinden ve uğradıkları hicret hastalıklarından verdikleri telefat yürekler acısı idi.

Hep bu felâketlere Abdülhamit sebep oldu. Çırağan vakasında Suaviyi kürek sapı ile [illegible] paşası Hasan ağayı müşür paşası yani feld mareşal yaptı ki Beşiktaş muhafızı idi. Yine böyle bir feld maraşalı Arnavut silâhşor taburu kumandanı Tahir ağa idi ki sonra Müşir Tahir paşa oldu. Lâkin bu zat hayırperver olup kimseye zararı dokunmazdı. Askeri mekteplere, Mekâtibi Askeriye Müfettişi Ferik Paşası yani Korgeneral Zülüflü İsmail ve her yere yine Ferik Paşası ve kendi kaynı olduğu söylenen Tahtasakal Çerkes Mehmet Paşalar musallat olurlardı. Yine Abdülhamidin akrabasından Esvapçıbaşı İsmet beyin oğlu Ferik Paşası ve yaveri Fehim Paşa vardı ki astığı astık kestiği kestik idi. O zamanki hafiyeler veya hususî hafiyelik içimizde içtimaî bir yara idi.

Bu kötü âdet sırf Abdülhamidin teşvikile revaç buldu. Bir külâh kapmak, bir rütbe veya ihsana veya bir nişana nail olmak hırsile bir takım alçaklar ne kadar can yaktılar; ne kadar mazlum ev, barkı yıktılar. Bunlar hep Padişahın lûtfuna mazhar olurlardı. Bunlara «Bendegânı sadakatnişan» denirdi. Böylece iftiraya, zulme uğrıyanların çoğu vatanperver, namuslu ve hamiyetli adamlardı.

Bu devirde herkes gölgesinden korkar oldu; vatan meselesini, millet meselesini, umumi bir hayır meselesini konuşmak yasak oldu; herkesin ağzına kilit vuruldu. Eskiden bizde çok taammüm etmiş olan taavün ve yardım hissi menedildi, pek çok iyi ananelerimiz bu suretle ortadan kalktı. Memlekette adam sendecilik o vakit yerleşti. Memlekette valiler, büyük memurlar hep bendegândı. Vükelânın ve büyük memurların en büyük vazifesi nefsi nefisi hümayûnu muhafaza idi. Diğer en büyük milli işler ikinci, üçüncü derecede şeylerdi. Sefirler dahili işlerimize karışırlar ve bir bezirgânın alacağı bir kaç kuruş için ecnebî devletler Midilli gibi adalarımızı işgal ederlerdi, bunlar «Nefsi Nefisi Şahanenin» muhafazası yanında hiç kalırdı.

Akdenizde büyük devletlerden birinin teşvikile Yunanlılar Giride asker çıkardılar. Ayni zamanda orada isyan da çıktı ve İslâm halkını kesmiye başladılar. Abdülhamit böyle zamanda bile orduyu seferber ettirmekten çekinirdi. Vaktaki Yunan askeri Alasonyadan kara hududumuzu geçti, o vakit Serasker bulunan Müşür Rıza Paşa sabaha kadar uğraşıp zorla Abdülhamitten «İlânıharp» kararını aldı. Bu Rıza Paşa ordunun levazımını imkân dairesinde hazırlatmış, ciddî ve gayretli bir zattı. Bu muharebede bu suretle galip geldik. Lâkin Abdülhamit galebeden de mağlûbiyetten de korkardı.

Mağlûbiyetten korkmak tabii ise de galebe halinde galip kumandan ya kendisini hal' ettirirse diye tevehhüm ederdi. Adaletin, bilgi ve tekniğin hâkim olmadığı yerlerde cehaletin, vehmin ve emniyetsizliğin hüküm sürmesi tabii idi. Abdülhamit devrinin sonunu gelecek makalemizde yine anlatacağız.

Nebil BUHARALI

Hikâye

BAĞDA

Yazan : Kadri GOKALP

Bu bende âdet haline gelmişti. İhtimal alışkanlığın tesiri olacak, yaz günleri şe-de duramazdım. Sıcaklık bana tahammül mez gelir, ev bir zindan halini alır, bu sânsızlıklar arasında boğulacak gibi olur-Kendimi sıkıntıdan kurtarmak, biraz n ferahlamak için bin bir çareye baş evi kandırır, ikmale kalmışsam ki-çamaşırlarımı, tıraş takımımı ba-doldurur, soluğu bağda alırdım. Beni ede ancak üç ay görebilen annemin tâbi-yakın gurbete çıkar ve eğer gelirlerse ada bir iki defa görüşürdük.

Şehir beni niçin sıkıyor?. Evden niçin yorum?. Acaba kırlar şehirlerden daha mı sıkıcı? diye çok defa kendi kendime m. Çünkü evi kandırıp bağ bekçiliği ala sıkıntıdan kurtulmazdım. Bilâkis daha ilk geldiğim gün etrafın sessizliği üzerime ağır bir sıkıntı çökerdi. Beni n arabanın vahşi bir şarkı söyliyerek klaşan ve ara sıra içimi ürperten gıcırtı-çıkaran tekerlek seslerini dinliyerek ku-nin önünde durur, arabacıya:

— Hey dayı dur!. Geri döneceğim.

iye bağırmamak için kendimi zor tu-. Araba son dönemece girip yeşillikler da kaybolduktan sonra büsbütün yal-başlar. Sessizlik yavaş yavaş içime bir salar ve artık her duyduğum ses bana gelir. Yaprakların hışırdamasında, ülün ve bazı kır böceklerinin ötmesinde n bir melâl sezer, bunları zevkle dinli-im verde ciğerlerimin bütün havasını an bir uf çekerek ne yapacağımı şaşı-kararsız bir istikamette yürürdüm.

Beni sıkmayan ve hoşuma giden tek şey en sonraları üzüm mevsimi geldiği hal-hâlâ yapraklarını dökmiyen büyük kiraz m altına uzanıp yarı çıplak kadın re-. süslü mecmuaları gözden geçirmek yorulunca da tatlı bir uyku kestirmekti. e zannediyorum ki bu aradığım tembel ı ancak bağlarda bulduğum için şehir-duramıyordum. O günlerdeki hayatımı önüne getirince bu fikrimin doğruluğuna a çok inanırım.

Yaradılışımda mı vardı, yoksa tabiat mı kediyordu bilmem ama, bağda ben çok bir adam olurdum. Yanıma yedek ola-aldığım bir kutu jileti, bilek kalınlığın-tahtalardan, kadın heykelleri yapmakta ur, tıraş olmazdım. Bu ıssız muhitte sa-bırakmıya karşı bir heves duyardım, fa-yirmi yaşını doldurduğum halde bir tür-siyah bir sakalım çıkmaz, bunun yerine ü isli gibi gösteren siyahla sarı araşı boz bir takım tüyler çıkardı. Hem üstelik kıvırcıktılar da. Doğrusunu itiraf etmek lâzımsa bu sakalın bende iyi durmadığını, bilâkis onunla daha çirkin göründüğümü bilirdim. Buna rağmen yine tıraş olmazdım. Çünkü toprağı nispeten düz olan bir yere çıkar ve kır hayatı geçirenlerin yer aynası dedikleri, gölgeme bakardım. Tabanı delik çizmelerimle, yamalı külot pantalonumla, yakası kalkık mintanımla ve en nihayet kıvırcık sakalımla hakikaten azametli bir duruşum vardı. Kendimi inzivaya çekilmiş, yahut sevgilisi uğrunda yaptığı düelloda yaralanmış şövalyelere benzetirdim. Mecmualardan kesip kulübenin örümcekli duvarlarına astığım kadın resimleri de bu şövalyenin sevgilisi olur, fakat bunun bir âciz tesellisi olduğunu düşündükçe içim yanarak kendi zavallılığıma gülmekten geri durmazdım. Böyle âcizliğimi hissettiğim günlerde toprağa yeni çıkmış bir ilkbahar yılanı gibi yarı uyuşuk bir vaziyette kalır, ancak akşam üzerleri bağın üst tarafından geçen yol kenarına çıkardım. Burada, etraf tarlalarda çalışan köylülerin şarkı söyliyerek gruplar halinde dönüşlerini seyrederdim.

Üzümler olgunlaşınca komşu bağlara da bekçiler gelir, böylece sıkıntı biraz olsun hafiflerdi. Geceleri sıra ile kulübelerde yahut bağların göründüğü bir noktada ağaçlar altında toplanıp muhabbet edilirdi. Bu toplantılarda üç dört kişiden fazla olmazdık. Benden başka hemen hepsi yürümeğe üşenecek kadar ihtiyar olan bekçiler daha ilk buluştukları gün ahbap oldular ve ne var ne yok birbirlerine bütün hayatlarını anlatarak sonraya bir şey bırakmadılar. Böylece aralarında yalan başladı. Sözle iştirak edemediğim bu meclislerde ben, yalnız dinlemek ve ihtiyarların nasıl yalan söylediklerini tetkik etmekle iktifa ettim.

İnsan yaşadığı muhite uyar derler. Tatbikini görerek bu ata sözüne bir kere daha hak verdim. Zira zinde, çevik olmam lâzım gelen bir muhitte ben kırk yaş birden ihtiyarladım. Bunu bana bekçi dostlarım verdiler ve her gün biraz daha onlara benzedim. Nerdeyse dünya ile alâkamı kesecektim. Gün geçtikçe tembelleşiyor, tembelleştikçe de miskinleşiyordum. O derece ki sabahları yüzüme su bile vurmuyordum.

Bağdaki meşguliyetlerimden biri de üzümlerin nasıl olgunlaştığını tetkik etmekti. Salkım tanelerinin normal büyüklüğü bulduktan sonra birdenbire olgunlaştıkları kanaatine varmıştım. Bir gün akşam üzeri, bu fikrimi kuvvetlendirmek için, işaretlediğim bir kütüğün yanına giderken duyulan bir hışırtıyla durdum. Pek tabii hatırıma ilk gelen şey bağa hırsız girdiğidir. Şimdiye kadar böyle bir vaziyetle karşılaşmadığım için yarı korkuyla karışık bir heyecana kapıldım. Fakat sine sine yaklaştığımda hayretle gördüm ki bu genç bir köylü kızıydı. Elinde, ancak iki kilo üzüm alabilecek, küçük bir sepeti vardı. Sinirli hareketlerle ikide bir etrafa bakıyor, sonra bağda gündüzden keşif yapmış gibi en olgun en iyi cins üzümlerin önüne çöküyordu. O dakika bazı maharetli yankesicilerin, bakkalların, mağazaların işlerinde niçin kadınları kullandıklarını daha iyi anladım. Bu bir erkek olsaydı ilk işim ona sağdan soldan birer tokat vurmak olacaktı. Ne yazık ki vaziyet öyle değildi ve karşımdaki kadındı. Onu korkutmadan yakalamak istiyordum. Daha doğrusu yakalamanın nazik çarelerini araştırıyordum. Böyle karışık düşünceler içinde bocalarken farkında olmıyarak öksürdüm. Öksürüğümü duyan kız:

— Ay.,

Diye hafif bir çığlık attı ve sepete koymak üzere olduğu büyükçe bir salkım üzümü yere düşürdü. Yerinde taş kesilmiş gibi hareketsiz kalmıştı. Onu korkuttuğumu düşünerek üzüldüm. Hırsızlığı kendim yapmış gibi gizlendiğim yerden çıkmağa utanıyordum. Fakat artık olan olmuş, ona sesimi duyurmuştum. Biraz tereddütten sonra, sanki insan şeklinde dura dura canlanmış, yürümesini beceremiyecek kadar acemi, bir bostan korkuluğu halinde ağır ağır karşısına çıktım.

Uzun sarı saçlı, yuvarlak yüzlü, etine buduna dolgun bir kızdı. Üzerinde sade fakat kendisine yakışan beyaz güllü, mavi bir entarisi vardı. Kulübenin önünde iki kazıkla bir tahtadan ibaret olan kanapeye oturduğu zaman hâlâ hafifçe titriyordu.

— Korkma.

Diye ona teminat verdikten sonra sorulara başladım:

— Adın ne?

— Sadiye.

— Karşı köylü müsün?

— Evet.

— Niçin hırsızlık yapıyorsun?

— ?...

— Gündüz tarlada mı çalışırsın?

— Evet.

Sadiyeye o gece hırsızlığın aleyhinde uzun uzun konferanslar verdim. Bir köy kızının taşıması lâzım olan vasıflardan bahsettim ve korkusunu gidermek için lâtif misaller getirdim. Böylece ahbap olduk. Bi

faz evvel karşımda başı eğik duran kız yavaş yavaş açıldı ve tatlı tatlı konuşan şen bir geveze oldu. Diğer arkadaşlarından bazılarının nasıl hırsızlık ettiğini, birinin kulübede bekçiyi lâfa tutarak diğerinin sepetle bağa girdiğini kahkahalarla anlattı. Fakat onu dinlemedim. Ben başka şeyler, eskileri, düşünüyordum. Hoşlandığım kızlar ve bunlarla konuşmak için giriştiğim teşebbüslerdeki muvaffakıyetsizlikler gözümün önünde birer birer canlandı. Henüz daha hiç bir kızla konuşmamıştım. Bunun için bana beceriksiz diyen arkadaşlarımın fikirlerini hatırlayınca Sadiyeye alıcı gözü ile baktım. Onlar şehir kızlarının mazileri pek karışık olduğundan hiç bir şey bilmiyen saf ve temiz kızların köylerde olduğunu söylerlerdi. İşte Sadiye bunladan biri ve karşımdaydı. Güzel bir sevgiliye malik olmayı ve onun saf aşkını arkadaşlara anlatmayı düşünerek içim neşelendi. Her şeyden bihaber anlatmasında devam eden Sadiyeye damdan düşer gibi sordum:

— Sadiye kaç yaşındasın?

Saf, fakat göründüklerinden çok zeki ve kurnaz olan bütün köy kızları gibi Sadiye de ne demek istediğimi anladı. Cevap verirken yüzü hafifçe kızardı.

— On sekiz.

Sakalımın beni olduğumdan yaşlı gösterdiğini düşünerek sordum:

— Ben kaç yaşındayım dersin?

Beni baştan aşağı bir süzdü, hafifçe dudak büktü ve :

— Yirmi sekiz.

Dedi. Öyle zannediyorum ki Sadiye o dakika yüzümde sakal bırakmanın hoşnutsuzluğunu bütün teferruatile okumuştur. Çünkü hafifçe kızardı ve yaptığı zannettiği hatasını düzeltmek için hemen ilâve etti:

— Amma sakal insanı yaşlı gösterir.

Küçük sepetini üzümle doldurup bana her gün uğrıyacağına dair söz aldıktan sonra Sadiyeyi köy kenarına kadar teşyi etrim. Çeyrek saat süren yolu konuşmadan katettik. Ona soramadığım, daha doğrusu bağda sormayı doğru bulmadığım sorulardan bir kaçını orada sordum:

— Sadiye nişanlı mısın?

Yine gülümsiyerek fısıltı halinde cevap verdi:

— Hayır.

— Sevgilin de yok mu?

— Yok.

Ve gülerek evler arasında kayboldu.

O gece meseleyi diğer bekçilere anlattım, kahkahalarla güldüler ve başlarından geçen bir çok aşk maceralarını bire bin katarak anlattılar.

Ertesi gün ilk işim kıyafeti değiştirmek oldu. Her şeyden evvel tıraş olarak kıvırcık sakalıma veda ettim. Fakat yer aynası burada pek işe yaramadı ve derimi dört beş yerden keserek yüzümü kan içinde bırak-

tım. On dakikalık bir mesafede bütün etraf bağların su ihtiyacını temin eden kuyu başında sabah perileri gibi anadan doğma çıplak bir duş yaparak çamaşır değiştirdim. Yerime geçecek başkaları olmadığı için yamalı külot pantalonla çizmelerim vaziyetini bozmadılar. Ve bağda yeni kıyafetimle tekrar yer aynasına baktığım zaman kendimi biraz toy fakat sevimli buldum. İleri geri, sağa, sola dönerek muhtelif vaziyetlerdeki görünüşümü tetkik ettim. Birden değişerek eski halime dönmem beni sevindirdi. Zaten üzerimde akşamdan kalma taşkınlık da vardı, etraf bekçileri;

— Ne oluyorsun, ne oluyorsun bee?

Diye bağırtan bir nara attım.

— Yihhuu..

Kör dediğim talihim nihayet beni görmüş ve bulmuştu. Hem de insanlardan ve insanlıktan bu çok uzakta olduğum bir yer ve zamanda.

Şimdi sıra Sadiyenin gelmesine kalmıştı. Fakat boş yere bağ kenarına çıkıp köy yolunu gözledim. Sadiye ne o gün, ne de başka bir zaman geldi. Hattâ bir gün sabahtan akşama kadar köyde dolaştığım halde yine onu göremedim. Bütün erkekleri işte olan köyün küçük kahvesinde oturan bir kaç ihtiyara Sadiye isminde bir kız tanıyıp tanımadıklarını soracağım zaman seksen hanelik köyde yeni bir dedikodunun yıldırım süratile yayılacağını düşünerek geldiğim gibi yine geri döndüm. Fakat Sadiye niçin gelmemişti? Bir kaç zaman da bu soruyu kendi kendime sordum.

Yavaş yavaş ümidimi kesip tekrar sakal bırakmağa başladığım bir gün köyde düğün olduğunu haber verdiler. Birden içime bir şey damladı. Ah! İşte bu Sadiyenin düğünüydü. Benim hatırıma gelen daima başıma gelmiştir. Netekim beyaz elbiselerile gelin, kapıda beyliyen süslü arabalara binmek için göründüğü zaman gözlerim kararır gibi oldu. Onu gelin elbiselerile üzümler arasında tahayyül edince içim bir defa daha altüst oldu. Yanımdaki bekçilerin ahbabı ve gelinin akrabaları olan biri yanımıza sokularak alçak sesle izahat verdi.

— Annesinin onu evermeğe niyeti yoktu ama kız son zamanlarda fazla açılmış, bağlara kadar gidip bekçilerle ahbap oluyor, onlardan üzüm filân alıyormuş. Cahil kız bir de gelip bunu evde anlatmış. Annesi de bunun üzerine bnu elin diline düşmeden evlendirmeğe karar verdi.

Ağzımdan gayri ihtiyari:

— Vah benim acemi talihim!

Sözleri döküldü. Yanımdakiler bunu işitti, fakat bir şey anlamadılar. Onlar arkasına bir kova su dökülen gelin arabasının etrafı tozatarak gidişine dalmışlardı.

Kadri GÖKALP

Seçme Sözler

★ En tehlikeli müşavir izzeti nefistir.
Napoléon

★ Fazilet iç güzelliğinden başka bir şey değildir.
Bacon

★ Bir iptilâ iki çocuk büyütmekten daha fazlaya mal olur.
Franklin

★ Muvaffakıyet, ekseriya, cesaretin çocuğudur.
Voltaire

★ Bir gölge gibi, hâtıranın verdiği saadet arkadan gelir, ümitten neşet edense önden gider.
Petit Jean

★ Ümidin verdiği öğütler korkunun verdiklerinden iyidir.
Lingree

★ Hayat, elde olmıyanı istemekle, elden gidene esef etmekle geçer.
Roux

★ İstiklâlin ne demek olduğunu aza kanaat ederek yaşıyan bilir.
Bernis

★ Çok arzu et, az ümit besle, bir şey isteme!
Le Tasse

★ Ümit insanı yaşatır ama beslemez.
Commerson

★ Saadet ümitle, betbahtlık ümidin kalmaması ile başlar.
Gustave Lebon

★ Mesut kimselerin bedbahtlığı can sıkıntısıdır.
Walpole

★ Neşe en iyi ve en ucuz ilâçtır.
S. Mardin

★ Alim adam bir şey bilmediğini bilir.
Victor Hugo

Tefrika No. 31

Yazan : **Yusuf Ziya ORTAÇ**

Giyinirken, kulenin saati biri vurdu. «Allaha ısmarladık» diyecek kimsem olmıyan bu evden, kaçarcasına çıktım.

***

Mektepte, benden genç adam yok: Talebe arasında bile. İlk derste, beni sakallı bıyıklı bir sınıf karşıladı.

Mektebin Ermeni müdürü beni onlara takdim ederken, arka sıralarda, ayağa kalkmağa lüzum görmemiş, fesleri kaş üstünde, çarpık omuzlu eşraf çocukları gördüm. Sırtımdan, bıçak gibi soğuk bir ürperti geçti.

Ben sandalyeme oturmadan onlar sıralarına oturdular. Karşımda dizilen yüzlere bakıyorum: Derisinin altında sıtmanın sapsarı kanı dolaşan çökük avurtlar, saçı ağarmış gençler, kısık çene kemikleri bir tabanca kundağı kadar sert külhanbeyler ve sarıklı, sakallı iki hafız!

Ön sırada, soluk gözleri yüzüme okşıya okşıya bakan bir çocuğu kaldırıyorum:

— İsminiz?

— Sedat...

— Sedat efendi, bana tarif edin: Edebiyat neye derler?..

— Edebiyat... Manzum ve mukaffa olan söze derler!

— Nerede okudunuz bu tarifi?

— Muallimimiz yazdırdı...

Ve önündeki sarı defteri, yine o kadar sarı parmaklarla çevirerek önüme getiriyor.

Doğru!..

— Kimdi edebiyat hocanız?

— Hüseyin bey.. Eski usulü defterî muallimi.. Bu ders programdan kalkınca edebiyata gelmeğe başlamıştı!

— Nazım neye derler?..

Ses yok.

Arkada biri, parmaklarile, sıranın kapağında darbuka çalıyor.

Odamda, tam bir hafta, aynaya, konsola, duvarlara anlattığım ilk ders bunlar için miydi?..

İçimde, ölüm kadar acı bir şey sızlıyor.

***

Hocalar arasında sinirime dokunan iki kişi var: Arabî muallimi Efdaleddin efendi ile Farisî muallimi Sabri efendi.. Birincisi ne kadar mağrur ise öbürü o kadar yılışık!

Efdaleddin efendi ile konuşamazsınız. Her kelimeniz, onun ağzında harekeye değiştirerek cehaletinizi tokatlar. Siz:

— Cenaze geçiyor, dersiniz!

O, tashih eder:

— Cinaze!

Siz:

— Yarın kandil, dersiniz.

O:

— Evet, kındil, der!

Ve bunu söylerken, uzun boyu biraz daha uzar, siyah sakalı biraz daha kararır ve ufkî bakışları biraz daha sizden uzaklaşarak göklere karışır!

Bu iri kemikli, kalın kaşlı ve kömür gözlü adamın soyunda, ya kazan kaldırmış bir Yeniçeri, ya kelleler uçurmuş eski bir cellât bulunduğuna yemin ederim.

Sabri Hoca ile de konuşamazsınız: Bu ufacık adamın, boyu tehlikesi şüphe, bakışları fitnedir.

Servetin en âdi reklâmı altın dişlerle mısır püskülü bıyıklar içinden gülüşü vardır ki, korkarsınız.

Kimi yeni traş olmuş görse, hemen cübbesinin kollarını sıvar, elini tersile dudağının üstündeki alacaları sıvazlıyarak öpmeğe koşar:

— Euzü billâhimineşşeytanirracim.. Bismillâhirrahmanirrehim!..

Bir gün, muallimler odasında, denizden çıkmış istakoz gibi, ağzından sular akarak kollarının çifte kıskacını açmış üstüme saldırırken, onu, kaşlarımın çatık müdafaası karşısında durdurdum:

— Efendi hazretleri, iltifatınızdan mahrum kalmama müsaade buyurunuz!

***

Akşamları, Fransızca muallimi Kemal beyle, Belediye Gazinosunun bahçesinde oturuyoruz. Kemal bey, bütün İzmit: Saçlı Kemal diyor. İstanbulda da lâkabı böyle imiş. Saçlarının parlak, siyah büklümleri biraz ceketinin yakasına düştüğü için olacak.

Saçlı Kemali tanıdıkça seviyorum. O, baştan başa bir tezat adam: Bir vücudu içinde bir genç kız hassasiyeti taşıyor. Onu, Üsküp çarşısına sorun. Talebeye, futbol oynamayı, şeriata dayanarak yasak eden ulûmu din hocasını, çamurların içine yatırıp tepeliyen odur. Akşam, ufuklara göğermiş başı dumanlı dağları seyrederken gözleri yaşaran da o!

Onunla konuşmak, yalnız hoşuma gitmiyor, bana emniyet de veriyor. Onun dostluğunu, bu yabancı muhitte bir zıh gibi giydim.

Yanından hiç ayırmadığı çantasında bir kütüphane var: Sully Prudhomme'den, yeşil podösüet kaplı, mini mini, Fransızca Ömer Hayyam tercümesine kadar..

— Arkası var —

Gelecek sayımızda:

Sultan Selim'in
büyüklüğü hakkında
Yazan:
Prf. Mükrimin Halil Yınanç

●

Mehtapta
Görülen güzellikler
Yazan:
Abdülhâk Şinasi Hisar

●

İtizar:

Münderecatımızın çokluğundan dolayı (Delhi'den Üsküdar'a) tefrikamızı koyamadık, özür dileriz.

MİLLİYET ARŞİVİ

Seçme, Güzel Şiirler

Göz Yaşları (*)

— Muzaffer YÖNEZER'e —

Bir hâtıra göz yaşları... kalmış bana senden,
Sırdaşlık eder bahtıma hâlâ.
Bir başkası bilmez sorun ancak beni benden :
Tanrım, yüce hülyamış o sevda.
Hiç var mı ki mesut olan aşkıyla yaşarken;
Kim zevkine kanmış denemiş te?
Gözlerden o yaşlar yine tâ kalbe taşarken,
Ömrümde tesellim budur işte!
Onlar ki benim derdimi paylaşmayı bilmiş;
Matemle dolaşmış yanağımda.
Kalbim gibi kim inciklarak ağlıyabilmiş?
İsyan ediyormuş dudağım da!..
Gözlerde doğar... sonra dudaklarda ölürmüş,
Bir an yaşamazmış bu gönülde,
Sevda ki masal, böylece kaç bin sene sürmüş
Göz yaşlarım, eğlen buna gül de!..

Ercümend ALACAKAPTAN

[*] İambos.

Köroğlu

Kurmuş otağını ünlü bir dağa
Buradan seslenir der kim yanaşır.
Çırpışıp, kan dökmüş gelmiş bu çağa
Aslandır ne dense ona yaraşır..

Köroğlum atına binsin yürüsün
Dağı, taşı dehşet; korku bürüsün
Kılıçlar pastutsun; oklar çürüsün
«O» merttir kavgada elle savaşır.

Dağlara ses verir sazın telinden
Bir hücum etseydi Çamlıbelinden
Düşman aman derdi, onun elinden
Köroğlum ezelden büyük nam taşır.

Aytuğ der ki uyan Köroğlum yeter
Bu dağlar, ovalar hep seni bekler
Çamlıbelde açan tekmil çiçekler
Sorup sual eder seni yaraşır...

Mehmet AYTUĞ

Yıldızım

Ninem bana söylerdi :
Yıldız kayarsa eğer,
Bir ömür sona erer!
Bir fâninin yıldızı,
Solmazsa hiç yaldızı,
Bahtı açık olurmuş,
Gelmezmiş ona keder!

Arıyorum göklerde :
— Benim yıldızım nerde?
Ne gören var, ne bilen,
Karanlık perde perde!

Hikmet OMAY

Bahara Hasret

Bir ağaç gölgesi: bahçem ve bağım,
Orada kurulu tahtım, otağım.
Kışı eksilmiyen karlı bir dağım,
Baharına hasret kaldı gözlerim.

Gözlerinde vardı rengi baharın,
Sevdiğim dilberdi dengi baharın,
İsmini diyemem o şen diyârın,
Gittiği yollara daldı gözlerim..

Rıza BEŞER

ALP ARSLAN

(Baş tarafı 7 nci sahifede)

hüngür hüngür ağladı. Malazgirt muharebesi, değil Türk tarihinde, bütün dünya tarihinde bir dönüm noktası sayılabilecek mühim vakalardan biridir. Bu zafer Anadolunun kati olarak Türkleşmesinde ilk büyük âmil olmuştur. Yine bu zaferdir ki, Türklere İstanbulun yolunu açmıştır.

Bu büyük muzafferiyetten sonra Alp Arslan, İrana payitahtı olan Rey'e döndü ve Orta Asyaya karşı yapacağı sefer için hazırlanmağa başladı. 465/1072 de Buhara beylerini tedip etmek üzere Ceyhun (Amuderya) taraflarına geçti. Berzem kalesini aldı. Fakat, burada acıklı bir ölümün kurbanı oldu. Kaleyi aldığı zaman kumandanı bulunan Harzemli Yusufu tutup huzuruna getirdiler. Alp Arslan, Yusufu tekdir etti. Yusuf hançerini çekip Alp Arslanın üzerine atıldı ve onu, mukabeleye vakit bırakmadan, hançerledi. Alp Arslan bu yaranın tesirile otuz dört gün sonra öldü (465/1072). Öldüğü vakit kırk beş yaşlarında kadardı.

Alp Arslan, büyük enerjisi ve şecaatile temayüz etmiş kahraman bir Türk hükümdarıdır. Askerlik sahasında mert ve mahir bir kumandan olduğu gibi idari sahada da yüksek bir kudrete malikti. Düşmanlarının bile itiraf ve takdirini celbeden âlicenaplığı yüksek seciyesinin bir misâlidir. Zamanında büyük Selçük devleti bir taraftan Türkistan ortalarına öte taraftan Arabistan hudutlarile Anadolunun hemen yarısına malik bir İmparatorluk oldu. Meşhur Nizam-ül-Mülk, veziri idi. Türk tarihi, Türklük âlemi Alp Arslanla daima ve haklı olarak övünebilir.